

міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27-28 листопада 2015 р. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2015. – С. 118-120.

Булавина С., Давыдова Т. «Защита» и «охрана»: теоретические аспекты юридических терминов. В статье рассматриваются термины «защита» и «охрана» в целях решения проблемных вопросов функционирования юридической терминологии. Авторы, проанализировав множество научных взглядов на данные термины, пришли к выводу, что проблема хоть и не нова, при этом ее не удалось вывести за рамки активной научной дискуссии. Анализ содержания терминов в текстах нормативно-правовых актов дал повод говорить, что законодатель термины «охрана» и «защита» применяет как идентичные. В научной литературе существует два основных подхода. Одни ученые считают, что эти термины являются синонимами, вторые же различают их по ряду критериев. Авторы статьи соглашаются со второй группой исследователей, делая вывод, что «охрана» и «защита» не тождественны по своему содержанию, функциям, временным рамкам. Способом охраны прав осуществляется предотвращение нарушения прав и обязанностей, а защита направлена на восстановление нарушенных прав и обязанностей или компенсацию утраченного права, а вместе они составляют процесс обеспечения и гарантирования прав. Охрана характеризуется более широким перечнем мер – идеологических, экономических, правовых и т.д., в то время как защита – это использование чисто правовых методов.

Ключевые слова: защита, охрана, охранная функция права, юридический термин, терминологический анализ.

Bulavina S., Davydova T. «Protection» and «Security»: Theoretical Aspects of the Legal Terms. The article considers the terms «protection» and «security» to reveal the legal terminology issues functioning. The authors, having analyzed many scientific approaches to the interpretation of these terms, concluded that although the problem is not new, it is still under active scientific debate. Analysis of the terms content in the texts of normative legal acts gave grounds to state that the legislator uses the terms «security» and «protection» as identical. There are two main approaches to the problem in the scientific literature. Some scientists believe that these terms are synonymous, while others distinguish them by various criteria. The authors agree with the second group of researchers, concluding that «security» and «protection» are not identical in their content, functions and time frame. The «protection» of rights shall prevent violations of rights and duties, and «security» is aimed at restoration of rights and obligations or compensation for the violation of the rights. Together they guard the process of ensuring, guaranteeing and securing rights. Protection is characterized by a broad list of measures – ideological, economic, legal, etc., while security focuses on just the use of legal methods.

Key words: protection, security, protective function of law, a legal term, terminological analysis.

УДК 342.56(477)(091)

В. Кравчук

Історико-правові аспекти конституційних основ правового статусу суддів у міжвоєнний період (1921-1939 рр.) на теренах радянської України

Стаття присвячена аналізу конституційно-правових основ статусу суддів у міжвоєнний період (1921-1939 рр.) на теренах радянської України. Визначено фактори, що впливали на їх формування. Досліджено динаміку окремих елементів правового статусу суддів в ході розробки проектів конституційних актів. Зроблено висновок про те, що нормативні положення, що закріплювали правовий статус суддів, формально маскувалися в перших українських радянських конституціях, а принцип незалежності суддів не мав жодного практичного наповнення, оскільки процедура виборів була номінальною.

Ключові слова: правовий статус, правовий статус судді, правосуддя, суддя, судова система.

Постановка наукової проблеми та її значення. У процесі становлення правової держави в

умовах трансформації сучасного українського суспільства простежується очевидна залежність рівня ефективності правосуддя від регламентації основ правового статусу суддів. Успішне вирішення цієї проблеми багато в чому залежить від наукового аналізу та вивчення діяльності вітчизняних суддів на різних етапах історичного розвитку судової системи, що дає змогу глибше зрозуміти специфіку конституційних основ правового статусу суддів і забезпечити наступність їх розвитку.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Інституційна структура та організація судової влади у міжвоєнний період 1921-1939 рр. на теренах радянської України була предметом численних наукових досліджень. Зокрема, вивченням цих питань займалися такі вітчизняні науковці, як О. Мироненко, В. Портнов, М. Славін, А. Слюсаренко, Д. Суло, М. Томенко, І. Усенко, В. Чехович та інші. Тому сьогодні з'являються можливість і необхідність всебічно дослідити та переосмислити конституційні основи правового статусу суддів, узагальнюючи відповідні наукові напрацювання.

Мета й завдання статті. Використання історико-правового методу при дослідженні основ правового статусу суддів в наші дні не була предметом самостійних наукових розвідок. Саме тому виникнення основ правового статусу суддів варто розглядати у нерозривному зв'язку з історією держави і права в цілому, та історією суду і судочинства, зокрема.

Наведене вище зумовлює **мету статті** – крізь призму узагальненого аналізу наукової історико-юридичної літератури дослідити розвиток основ правового статусу суддів в міжвоєнний період (1921-1939 рр.) на теренах радянської України.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Радянська влада, що почала утверджуватися на українських землях на початку 20-х рр. ХХ ст., потребувала легітимації своєї діяльності та декларативного позиціонування як самостійної влади в самостійній державі. Цій меті слугувало ухвалення в першу чергу конституційних актів. Так, за радянських часів було ухвалено 4 Конституції, які в переважній більшості були прямим або опосередкованим відтворенням положень Конституції Радянського Союзу. Як стверджують А. Слюсаренко та М. Томенко, усі чотири Конституції Радянської України були документами політичними і розроблялися спершу в ідеологічних відділах ЦК КПРС. Враховуючи це, а також статус квазі-держави, якою була Україна, ці конституційні акти з великим застереженням можна віднести до групи основних законів держави [1]. Крім того, перші українські радянські конституції (Конституція УСРР від 14 березня 1919 року та Конституція УСРР від 15 травня 1929 року) не містять жодних положень не лише щодо конституційних основ правового статусу суддів, а навіть щодо судової влади та системи судових органів. Тому інститут конституційних основ правового статусу суддів знаходив своє закріплення, крім конституційних норм, також у нормах ряду законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. Спробуємо коротко проаналізувати ті з них, що стосуються мети нашого дослідження.

Варто зазначити, що утворення радянської системи судоустрою і відповідно формування інституту конституційних основ правового статусу суддів в нових умовах і на інших принципах розпочалося до прийняття конституційних актів. Зокрема, 24 листопада (5 грудня) 1917 року Радою Народних Комісарів РРФСР було прийнято Декрет про суд № 1, відповідно до якого були створені місцеві суди, до складу яких входили один суддя і два народних засідателі. Судді місцевих судів, до призначення у майбутньому прямих демократичних виборів, обирались районними, волосними, а де таких не було – повітовими, міськими і губернськими радами робітничих, солдатських і селянських депутатів, які складали також і списки засідателів [2]. Місцевий суддя мав значні владні повноваження, які дозволяли йому проводити слідство, а також приймати рішення про затримання особи і передачу її до суду. Суддям декрет приписував керуватися не законами, іншими нормативно-правовими актами держави, а документами політичних партій (більшовиків і партії есерів) [2]. Декретом про суд № 2 від 15 лютого (7 березня) 1918 року, місцеві суди отримали нове найменування – місцеві народні суди. Для розгляду справ, які перевищували підсудність місцевого народного суду, створювались окружні народні суди, в яких справи розглядалися колегіями суддів за участю народних засідателів. Встановлювалося рівноправність народних засідателів і суддів [3]. Декрет про суд № 3 РНК РРФСР від 20 липня 1918 року розширив компетенцію місцевого народного суду. В якості касаційної інстанції створювались ради місцевих народних суддів, де справи розглядалися у складі трьох місцевих суддів, які залучалися до засідань в порядку черги [4]. За відомостями Наркомюсту, на 1 липня 1918 р. приблизно на 2/3 всієї території РРФСР місцеві суди були вже організовані та почали діяти [5, с. 45].

Варто зауважити, що становлення та розвиток конституційних основ правового статусу суддів в радянській Україні відбувалося тим же шляхом, що і в радянській Росії.

Моментом відліку юридичного оформлення судоустрою Радянської України слід визнати

видану Народним Секретаріатом УРСР 4 січня 1918 року постанову «Про введення народного суду на Україні», яка передбачала ліквідацію старої судової системи та створення нових радянських судів [6, с. 7-8]. Так, в ст. 1 зазначеної постанови було передбачено: «Віднині на всій території Української Народної Республіки ліквідуються усі діючі до цього часу судові установи: окружні суди, судові палати, військові і морські суди, комерційний суд у м. Одесі, волосні і мирові суди». Згідно з даною постановою на Україні організувались дільничні народні суди з розрахунку один на 10 000 чол. (ст. 6) і, крім того, повітові і міські суди по одному в кожному повіті і місті, виділеному з повіту (ст. 7). До складу суду, як дільничного, так і повітового чи міського, входило десять суддів, з них – два постійних і вісім чергових [7].

Другим особливо важливим правовим актом цього періоду був декрет Ради Народних Комісарів УРСР від 14 лютого 1919 року «Про суд», яким ліквідовувались «буржуазно-поміщицькі» суди (генеральний суд, судові палати, окружні суди, з'їзди мирових суддів, мирові суди, суди військові, морські, волосні, комерційні) та всі установи і організації, що були при них, і затверджувалося тимчасове Положення про народні суди і революційні трибунали УРСР, за яким в Україні, як і в РРФСР, створено дві самостійні судові системи: 1 – народні суди і ради народних суддів; 2 – революційні трибунали. Положення встановлювало, що народні суди діють у складі одного постійного судді і двох народних засідателів і обираються міськими Радами робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, а у волостях обираються виконавчими комітетами Рад депутатів [7].

26 жовтня 1919 р. РНК УРСР прийняла Положення про народний суд [8], згідно з яким судді обов'язково повинні були мати стаж політичної роботи, теоретичну або практичну підготовку. Судді народних судів обиралися Радами на місцях, затверджувались губвиконкомама та могли бути ними достроково відкликані. Також було скасовано порядок про неможливість суміщення в одній особі функції слідчого і судді.

Певні зміни у регламентації конституційних основ правового статусу суддів відбулися у зв'язку з утворенням у 1922 році СРСР і прийняттям Конституції Союзу РСР 1924 року. На основі Основного Закону 29 жовтня 1924 р. II сесія ЦВК СРСР затвердила Основи судоустрою Союзу РСР і союзних республік. Нова система судових установ включала народні, губернські суди, головні або вищі суди автономних республік, Верховні суди союзних республік, військові трибунали. Всі судові установи будувалися на засадах здійснення правосуддя тільки трудящими, виборності суддів і народних засідателів, єдності судової політики, що проводилася на підставі законодавства союзних республік. Відповідно до ст. 20 даного законодавчого акту, народні судді районних (міських) народних судів обираються громадянами району, міста, району в місті на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні строком на п'ять років. Районний (міський) народний суд обирався у складі народних суддів (народних суддів) і народних засідателів. Згідно зі ст. 31 народним суддею і народним засідателем міг бути обраним кожний громадянин СРСР, який досяг на день виборів 25 років [9].

На основі вищевказаних нормативно-правових актів 23 жовтня 1925 року ВЦВК УСРР прийняв постанову, якою затвердив Положення про судоустрій УСРР [10], яке досить детально, як на той час, врегулювало судову систему, в тому числі й закріпила правовий статус суддів. Зокрема, відповідно до артикулу 23 Положення народним суддею міг бути кожний громадянин і громадянка СРСР: а) що мають право обирати й бути обраними до рад; б) що мають не менш 2-х річного стажу відповідальної громадської, політичної роботи в робітничо-селянських громадських, професійних або партійних організаціях, чи такого-ж стажу практичної роботи в органах Народного Комісаріату Юстиції на посаді не нижчій, як народного слідчого, або в інших відповідних адміністративних державних органах.

Новелою даного Положення було те, що вперше встановлювались обмеження щодо суддівської діяльності. Так, згідно артикулу 24, не мали права бути народним суддею: а) особи, що їх обмежено в правах за судом, протягом зазначеного у вироківі терміну правообмеження; б) особи, що їх виключено з громадських організацій за ганебні вчинки й поведінку, протягом 3-х років із дня їхнього виключення; в) особи, що є в адміністративному засланні, протягом усього терміну заслання. Артикулом 25 встановлювалось, що народних суддів обирають терміном на один рік округові з'їзди рад на подання президії окрвиконкому, округового суду й Народного Комісаріату Юстиції, а також із власної ініціативи, в числі, відповідному до кількості районів народних судів округи. Протягом часу між округовими з'їздами рад, народних суддів обирає пленум окрвиконкому, подаючи обраних нарсуддів на затвердження найближчого округового з'їзду рад [10]. Тобто, принцип виборності суддів залишався, по-суті єдиним способом зайняття суддівської посади. Більше того, відповідно до

артикулу 26 Положення народних суддів після спливу терміну обрання можна переобирати. Дотерміново відкликати народного суддю можна виключно на підставі постанови про те пленуму округового виконавчого комітету на пропозицію Народного Комісара Юстиції або з ініціативи президії окрвиконкому, але в останнім разі тільки з санкції Народного Комісара Юстиції [10].

Положення про судоустрій УСРР в статті 27 передбачало, що нарівні з обранням постійних народних суддів, можна обирати також додаткових народних суддів в кількості, встановленій округовим виконавчим комітетом. Додаткові народні судді мають всі права постійних народних суддів і їх округовий суд може призначати виконувати обов'язки постійного народного судді на випадок відсторонення, відсутності, хвороби або смерті судді, а також, щоби дати полегшення тим районам народного суду, що є перевантажені справами, або виконувати інші доручення округового суду [10].

Даний нормативно-правовий акт передбачав і підстави дострокового припинення повноважень судді. Так, усунути народного суддю з посади можна виключно за судом або дисциплінарним порядком. Згідно статті 173 заходи дисциплінарного впливу на осіб, що працюють в органах юстиції, можна накладати з постанови дисциплінарних колегій окрсудів і Найвищого Суду: а) за вчинки, поведінку або чинності, хоч і такі, що не переслідуються кримінальними законами, але несумісні з гідністю та призначенням робітників юстиції, що їх вчинили вони, виконуючи службові обов'язки, або й по за ними, і б) за ті вироки та ухвали, що їх скасував Найвищий або округовий суд, як невідповідні загальному напрямкові законів і інтересам працюючих мас [10].

11 вересня 1929 року постановою ВУЦВК і РНК УСРР було затверджено нове Положення про судоустрій УСРР, згідно з яким більшість норм попереднього положення хоча й залишалось в силі, проте й були нововведення. Так, передбачалось, що в районах округу вибори народних суддів входили до компетенції окружних з'їздів рад, а між з'їздами – пленумів окружних виконкомів [11, с. 645].

Таким чином, реформування законодавства про статусу суддів в період з 1922 по 1929 роки було спрямоване на забезпечення повсюдної виборності суддів. Однак, в УСРР виборність суддів поєднувалась з їх змінюваністю шляхом перевиборів та можливим відкликанням виборцями, що повинно було ставити діяльність суду під нагляд народу. Одним з обов'язків суддів було звітування перед виборцями, що передбачало народний контроль за судовою владою [12, с. 54-55].

В контексті формування суддівського корпусу шляхом виборів, дуже влучне застереження зроблено вітчизняним дослідником С. Прилуцьким, який визначає, що «при незаперечній прогресивності прямого народовладдя при формуванні судових органів, вибори в СРСР були з самого початку поставлені в повну залежність від партійних органів держави, що тим самим в значній мірі виключало незалежність та неупередженість суддів в подальшій роботі. Вже в перші роки радянської влади судді були поставлені в залежність виконавчих комітетів місцевих Рад, які практично виконували функцію формування корпусу суддів» [13, с. 28-29].

Радянські дослідники В. Портнов та М. Славін з цього приводу зазначили, що ради безумовно грали активну роль в організації судів, підборі та обранні суддів, наглядали за правильністю втілення в життя судами політики радянської влади. І хоча на вирішення конкретних кримінальних справ ніякого адміністративного впливу, як правило, не справляли, судді діяли з оглядкою на думку партійних керівників. Були непоодинокі випадки, коли деякі Ради виступали в якості касаційних інстанцій [14, с. 40-41].

Третя Конституція радянської України від 30 січня 1937 року, на відміну від двох попередніх, була спрямована на декларування судової влади народу, а точніше у розділі сьомому «Суд і прокуратура» встановлювались конституційні засади правосуддя та основи правового статусу суддів. Так, зокрема, стаття 89 Конституції наголошувала, що «Народні судді районних (міських) народних судів обираються громадянами району (міста) на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні строком на п'ять років. Народні засідателі районних (міських) народних судів обираються на загальних зборах робітників, службовців і селян за місцем їх роботи або проживання, військовослужбовців – по військових частинах строком на два роки» [15]. Таким чином, достатньо уваги у даному конституційному акті приділялося і інституту виборності суддів.

Досить цікавою з точки зору конституційного закріплення основ правового статусу суддів є формалізація інституту незалежності суддів. Так, стаття 92 Конституції наголошувала, що «Судді незалежні і підкоряються тільки законові» [15]. При цьому, необхідно зазначити, що сама процедура виборів суддів мала номінальний або ж жорстко контрольований політично-ідеологізований характер. Підтвердженням цьому є аналіз положень Закону СРСР «Про судоустрій СРСР, союзних і

автономних республік» від 16 серпня 1938 року [16], який містив аналогічне положення та передбачав обрання всіх суддів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, радянський міжвоєнний період становлення конституційних основ правового статусу суддів в Україні характеризується певною внутрішньою еволюцією. Зважаючи на те, що означений етап відзначився формуванням та зміцненням тоталітарно-репресивного режиму, використовуючи державний механізм як узурпований інструментарій влади, положення, що закріплювали правовий статус суддів, формально маскувалися в перших українських радянських конституціях, а принцип незалежності суддів не мав жодного практичного наповнення, оскільки процедура виборів була номінальною.

Джерела та література

1. Історія української Конституції / Упоряд. А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. – К.: Право, 1997. – 464 с.
2. Декрет про суд № 1 від 22 листопада (5 грудня) 1917 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/o_sude1.html.
3. Декрет про суд № 2 від 15 лютого (7 березня) 1918 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/o_sude2.html.
4. Декрет про суд № 3 від 20 липня 1918 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rusarchives.ru/projects/statehood/08-20-dekret-o-sude-1919.html>.
5. Кожевников М.В. История советского суда (1917-1956 гг.) / М.В. Кожевников. – М.: Госюриздат, 1957. – 382 с.
6. Сусло Д.С. Історія суду Радянської України (1917-1967) / Д.С. Сусло. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1968. – 233 с.
7. Радянський період розвитку апеляційного судочинства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kia.court.gov.ua/sud2690/sud_1/istoria.
8. Положення про народний суд РНК УРСР від 26 жовтня 1919 року // СУ УССР. – 1920. – № 25. – Ст. 536.
9. Основы судоустройства Союза Советских Социалистических Республик и союзных республик от 29 октября 1924 г. // СЗ СРСР. – 1924. – № 23. – Ст. 203.
10. Положення про судоустрій УСРР від 23 жовтня 1925 року // Електронний ресурс: Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP250018.html
11. Усенко І.Б., Чехович В.А. Положення про судоустрій УСРР / І.Б. Усенко, В.А. Чехович // Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / [гол. редкол.: Ю.С. Шемшученко] – К.: Укр. енцикл., 2002. – Т. 4: Н–П. – С. 645-646.
12. Петренко В.М. Советские судьи независимы и подчиняются только закону / В.М. Петренко. – М.: Госюриздат, 1954. – 324 с.
13. Прилуцький С.В. Формування корпусу професійних суддів України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / С.В. Прилуцький. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003. – 223 с.
14. Портнов В.П., Славин М.М. Становление правосудия Советской России 1917-1922 гг. / В.П. Портнов, М.М. Славин. – М.: Наука, 1990. – 328 с.
15. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 30 січня 1937 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/001_001.
16. Про судоустрій Союзу РСР, союзних і автономних республік: Закон СРСР від 16 серпня 1938 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://istmat.info/node/24226>.

Кравчук В. Историко-правовые аспекты конституционных основ правового статуса судей в межвоенный период (1921-1939 гг.) на территории советской Украины. В статье произведен исторический анализ генезиса правового статуса судей в межвоенный период (1921-1939 гг.) в советской Украине. Особенное внимание уделяется институту правового статуса судей, который утверждается и развивается, хотя и отыгрывает при этом разную роль и имеет разный политико-правовой статус в зависимости от формы государственного правления. Отмечается, что в этот период устанавливаются отдельные элементы правового статуса судей, в частности: требования, которые предъявляются к судьям; порядок их избрания и назначения; присяга судей; полномочия судей; ответственность судей; гарантии их безопасности. Советский межвоенный период становления конституционных основ правового статуса судей в Украине характеризуется определенной внутренней эволюцией. Несмотря на то, что указанный исторический этап отличился формированием

и укреплением тоталитарно-репрессивного режима, нормы, которые закрепляли правовой статус судей, формально содержались в первых украинских советских конституциях. Принцип независимости судей не имел никакого практического наполнения, поскольку процедура выборов была номинальной.

Ключевые слова: правовой статус, правовой статус судьи, правосудие, судья, судебная система.

Kravchuk V. Historical and Legal Aspects of the Constitutional Foundations of the Judges' Legal Status in the Interwar Period (1921-1939) in the Soviet Ukraine. The article provides historical analysis of the genesis of the judges' legal status in the interwar period (1921-1939) in the Soviet Ukraine. The emphasis is laid on the establishment and evolution of the institute of judges' legal status, although it plays a different role and has different political and legal status depending on the type of government. The author assumes that during this period some elements of the legal status of judges had been established, including requirements to the position of a judge, the procedure of the judges appointment, oath of a judge, powers of judges, responsibility of judges, guarantees of the judges' safety/security. Soviet interwar period, when the constitutional foundations of the legal status of judges in Ukraine were established, is characterized by certain inner evolution. Notwithstanding, that these historical stage was marked by the formation and strengthening of the repressive totalitarian regime, the norms that regulated the legal status of judges had been formally hidden in the first Ukrainian Soviet constitutions, the principle of judicial independence had no practical content, since the judges election procedure was nominal.

Key words: legal status, legal status of a judge, justice, judge, judicial system.

УДК 348.52/27-747:343

Ю. Кришок

Злочин і покарання в релігійній доктрині християнства

У статті розглядається відображення проблеми злочину та покарання в релігійній доктрині християнства та вплив релігійних норм на становлення й розвиток кримінального законодавства України, оскільки саме християнська релігія, будучи морально-нормативною системою, відіграла надважливу роль при формуванні і реалізації правових норм, в тому числі й кримінальних.

Ключові слова: злочин, покарання, християнство, релігійна доктрина, кримінальне законодавство.

Актуальність теми. В давнину право, мораль та релігійні норми перепліталися набагато тісніше, ніж на сьогоднішній день, а інколи навіть збігалися. Знаний дослідник західноєвропейського права Г. Дж. Берман зазначав: «Ми зовсім не заперечуємо існування правового порядку в Україні з її зародження. Сам Новий Заповіт, особливо в Посланнях апостола Павла й у Діяннях апостолів, свідчить, що всередині християнської громади існували юридично конституційовані влади, які проголошували й застосовували норми, котрі стосуються ... моралі, дисципліни...» [1, с. 165].

Сьогодні теоретики права все частіше звертаються до біблійних норм, вбачаючи в цьому високу наукову та інтелектуальну цінність та вважаючи, що до них можна ставитися з абсолютною довірою. Адже в Біблії сформульовані основні заповіді, які визначають морально-етичні і водночас кримінально-правові норми християнства: не вбий, не чужолож, не кради, не свідчи ложно на ближнього свого, не бажай дому ближнього свого... [Тут і далі цитати з Біблії наводяться за виданням Українського біблійного товариства 2006 р. в перекладі проф. Івана Огієнка (митрополита Іларіона). – Авт.]. Людина формує для себе норми поведінки, моралі, правові норми (позитивні норми) та певні християнські засади. І саме біблійні норми визначають загальнолюдську мораль.

Християнська релігія, будучи морально-нормативною системою, справила вирішальний вплив на формування і реалізацію правових норм, в тому числі й кримінальних.

Ступінь наукової розробленості теми. Правова наука певною мірою займалася